

A VÁROS ÉS AZ IFJÚSÁG - BUDAPEST, GYŐR ÉS SZARVAS A FIATALOK SZEMÉVEL

(The city and youth – Budapest, Győr and Szarvas, as the young perceive them)

EGEDY TAMÁS

Bevezetés

Talán nincs is ember a Földön, aki ne találkozott volna a várossal, ne halott volna róla, ne élte volna át személyesen előnyeit vagy éppenséggel hátrányait. Az embereket vonzza a város és a városi életmód. Képek, elvárások, célok, vélemények fogalmazódnak meg bennünk, melyek természetesen idővel változhatnak, hiszen változik maga a város is. Az idő előrehaladtával megszerzett benyomásainkból és tapasztalatainkból fokozatosan kialakítunk magunkban egy képet, mely egyúttal a városhoz fűződő érzelmi viszonyunkat és értékítéleteinket is befolyásolja (városimage). Ez az image azonban sokkal többet rejt magában, mint a környezet gondolkodásunkat és érzelmeinket befolyásoló szerepét, hiszen az ember a valós világ benne kialakult szubjektív képe alapján tájékozódik, él és cselekszik (*Cséfalvay* 1994; *Szakál* 1995).

A város tulajdonképpen olyan, mint egy óriási kirakójáték, ahol a várt anyagi és szociális felemelkedés lehetősége (vagy éppenséggel a lesüllyedés veszélye), a karrierlehetőség, a jobb ellátottság, a kulturális lehetőségek stb. éppúgy hozzátartoznak a képhez, mint az egészségtelenebb és veszélyesebb életmód, vagy a nagyobb környezetszennyezés. A ma városait ismerve tudjuk, hogy bár a mozaikdarabokból kirakható egy kép, de az egyes darabok aránytalanok.

A kutatás módszere

1996 áprilisában Rigóczki Csaba kollégámmal (ELTE Általános Gazdaságföldrajzi Tanszék) közösen kérdőíves felmérést végeztünk az ország 3 városának egy-egy kiválasztott gimnáziumában. Vajon milyennek ítélik meg lakóhelyüket a fiatalok? Hogyan látják városuk jelenét és jövőjét? Milyen problémákkal kell szembe nézniük a jelen és a jövő városaiban a fiataloknak? Ezekre a kérdésekre kerestük a választ a közvélemény-kutatás során.

A felmérést Budapesten, Győrben és Szarvason végeztük el. A három település kialakulásában és történelmi fejlődésében lényeges különbségek mutatkoznak, bár hasonló vonások is felfedezhetők. Ilyen tényező például, hogy mindhárom város kialakulásában és életében fontos szereppel bírt és bír ma is a folyó, továbbá - történelme során nagy - jelentősége volt az itt található kitűnő átkelőhelynek.

Budapest három külön fejlődési utat bejárt városból jött létre és óriási fejlődésen ment keresztül, kiterjedt agglomerációs gyűrűvel rendelkezik, kitűnik a tercier és kvaterner

funkciók koncentrációjával. Jelentős innovációs központ, nemzetközi szerepköre erősödik. A felmérés itteni célgimnáziuma a 116.000 fős IV. kerület egyik alkörzetében, az 1980-as évtized során kiépült Káposztásmegyeren található.

A 127.000 lakosú Győr gyorsan fejlődő megyeszékhely. A korábbi kereskedő, majd iparváros a Kisalföld, egyben az ország egyik legfejlettebb régiójának közlekedési, kereskedelmi, ipari és kulturális központja. Gazdasági élete dinamikus, innovatív alapokon nyugszik, szellemi centrummá alakulása folyamatos.

Szarvas területe régóta lakott vidék volt, kedvező földrajzi fekvésnek köszönhető létrejöttét. A mai Szarvas 1722-ben alakult az elnéptelenedett területen, lényegében telepített község. Egyik nagy előnye a rendelkezésre álló óriási földterület volt. Gazdaságára hosszú időn keresztül az állattenyésztés és másodlagosan a földművelés volt jellemző. A 19.000 lakosú alföldi kisvárost az urbanizáció szintjében és ütemében időbeli lemaradás jellemezte, s mint mezővárosi múltú alföldi település, később is csak nehezen aktivizálódott (Mendöl 1981).

A közvélemény-kutatást a budapesti Babits Mihály Gimnázium, a győri Révai Miklós Gimnázium, valamint a szarvasi Vajda Péter Gimnázium 17-18 éves tanulói körében készítettük. Összesen 382 fiatal vett részt a felmérésben, közülük 331 az adott város lakója. Az ő eredményeik kerültek feldolgozásra: 123 kérdőív Budapestről, 120 Győrből és 88 Szarvasról. A minta egy bizonyos korosztály egy bizonyos rétegére reprezentatív. Felmérésünkkel bepillantást szerettünk volna kapni e réteg, a közeljövő aktív nemzedékének véleményébe és gondolkodásmódjába.

A kérdőív felépítése és néhány konkrét eredmény bemutatása

A kérdőív három részre osztható: szemantikus differenciál, polaritásprofil; pontozásos táblázat a jelenre és jövőre vonatkozóan; kérdések a fiatalokhoz.

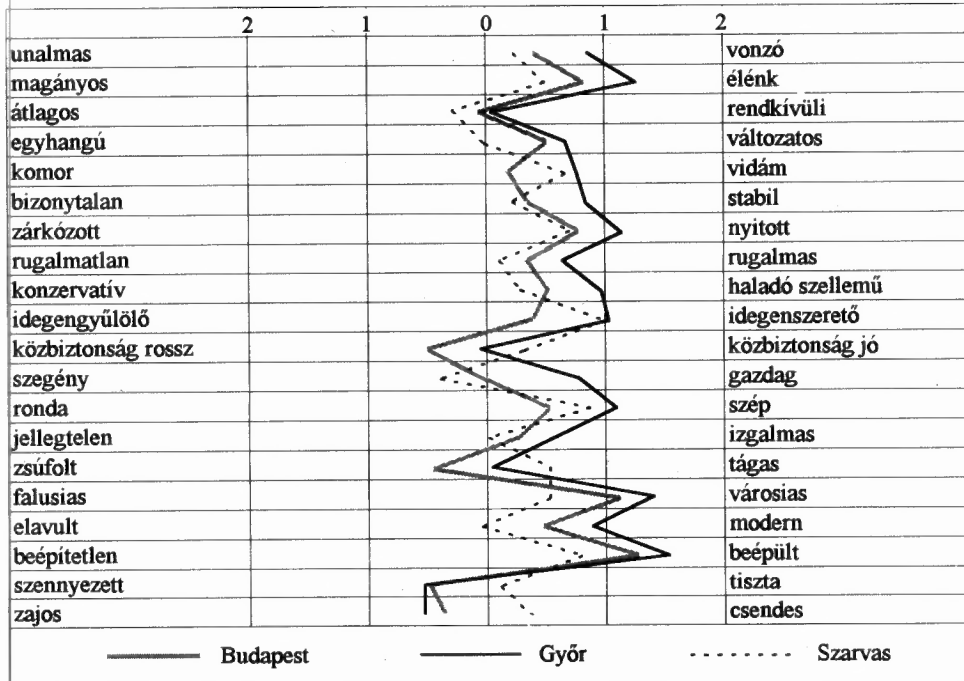
Szemantikus differenciál, polaritásprofil

A szemantikus differenciál és az eredményekből létre hozott polaritásprofil a perception kutatások kedvelt eszköze, melynek során ellentétes tulajdonság-párok között kell elhelyezni a vizsgált várost vagy városrészt (Cséfalvay 1990, 1994). A módszer eredménye - mint néhány hasonló módszeré - erősen függ a vizsgálati személyek korától, képzettségi szintjétől, szociális és szakmai helyzetétől stb. A kapott eredmény az egyes ember életének előrehaladtával változik, a fiatalok inkább emocionális alapsémák szerint döntenek, míg az idősebb korosztályok jelen- és jövőorientáltak, inkább racionális alapon viszonyulnak a valósághoz és élnek meg környezetüket. Mindezek megnehezítik az eredmények felhasználhatóságát, általánosíthatóságát (Hofmeister 1994).

A kiválasztott tulajdonság-párokat az értékelés után csoportosítottuk a város atmoszférája, a társadalmi milió, a városszerkezet és a környezet szerint (1. ábra). Győr és Budapest profilja rendkívül hasonló, de Győr esetében a zajos-csendes tulajdonságpár kivételével mindenhol "pozitívabb". Mind Győr, mind Budapest esetében kiemelhető a város beépültsége, városias jellege és élénksége, ugyanakkor mindkét várost inkább szennyezettnek és zajosnak ítélik meg a diákok. Emellett Budapest zsúfoltságával, és rossz közbiztonságával is kitűnik. A szarvasi fiatalok városukat idegenszeretőnek és szépnek tartják, ugyanakkor átlagosnak, és inkább szegénynek. Egyik várost sem tartják rendkívülinek az ott élő fiatalok, értékre is igen közel helyezkednek el egymáshoz.

1. ÁBRA

Budapest, Győr és Szarvas image-e szemantikus profilok mentén
(The image of Budapest, Győr and Szarvas, by semantic-profiles)

A kívülálló valószínűleg teljesen máshogy nyilatkoztak volna. Egy városlakó ugyanis teljesen máshogy éli meg lakóhelyét, a valóság más elemei kerülnek előtérbe nála, más információszűrőt használ (saját image), mint egy odalátogató turista (idegen image). Érdekes emellett az is, hogy a válaszok alapján a budapestiek nem érzik sem sokkal stabilabbnak, sem nyitottabbnak városukat, mint a szarvasiak.

Pontozásos táblázat a jelenre és jövőre vonatkozóan

A kérdőív következő részében a tanulóknak különböző folyamatokat kellett pontozni aszerint, hogy azok mekkora problémát jelentenek városukban jelenleg, illetve mekkorát fognak jelenteni majd a közeli és távoli jövőben (10 illetve 30 és 50 év múlva). Felvetődik a kérdés, vajon van-e értelme 50 évre előretekinteni, mikor a szakemberek is csak körülbelül 2020-ig gondolkodnak "távoli jövőben", próbálnak meg prognosztizálni egyes folyamatokat? Mi viszont arról az oldalról próbáltunk közelíteni a problémához, hogy a vizsgált 17-18 éves fiatalok megközelítőleg 50 év múlva lesznek öregek, vagyis a kérdést a következőképpen is megfogalmazhatnánk: "milyen lesz városod, mire megöregszel?". Így a tanulók számára jobban érzékelhetővé válik az idő, a nagy ugrás a jövőbe. A fent említett pontozáshoz egy 1-től 10-ig terjedő skála állt a fiatalok rendelkezésére, ahol 1 "nem jelent problémát", 10 pedig "rendkívül súlyos probléma" értékítéletnek felelt meg. A viszonylag széles skála megválasztásával a megfelelőbb differenciálási lehetőséget próbáltuk biztosítani. Az alábbiakban csak néhány érdekesebb megállapítást szeretnénk bemutatni.

A *munkanélküliség* a rendszerváltás utáni magyar társadalom egyik súlyos, kezelendő problémái közé tartozik. A nehézipar strukturális válsága, a nyílttá vált munkanélküliség, a gazdaság konjunkturális válsága és a modernizációs hatások mind időben és térben, mind pedig mértékükben eltérő módon jelentkeztek az ország különböző adottságú területein, így a munkanélküliség jelentős regionális különbségeket mutat hazánkban (Dövényi 1993). Jelentős törésvonal húzódik Balassagyarmat és Mezőhegyes között, mely a legmagasabb munkanélküliséggel rendelkező megyéket választja le. A munkanélküliségi ráta értékeit megvizsgálva megállapítható, hogy mindhárom városban alatta marad az országos átlagnak. Köztudott, hogy Budapesten és a nyugati határvidék megyéiben kedvezőbbek a munkanélküliségi mutatók, Békés megye viszont az észak-magyarországi régió után a legmagasabb rátájú megyék közé sorolható. Szarvas kedvezőbb helyzete többek között azzal magyarázható, hogy a munkanélküliek tömege elsősorban az elmaradottabb észak-, észak-keleti és dél-keleti régiókra, illetve a kisebb településekre (1000 fő alatti falvakra) koncentrálódik (Bereczki 1989).

A felmérés eredményei nem tükrözik a tényleges helyzetet. A fiatalok ugyanis súlyos problémának látják városukban a munkanélküliséget, különösen Budapesten, ahol a valóságban a legalacsonyabb. Mindez a sajtóban, televízióban elhangzó hírek, információk sajátos interpretálásából származik. A fiatalok manapság naponta hallanak a munkanélküliségről, különösen a nagyobb városokban rendszeresen találkozhatnak hajléktalan, munkanélküli emberekkel. Mindhárom városban optimisták a tanulók a munkanélküliség jövőbeli alakulását tekintve. A távoli jövőben sikerül visszaszorítani a munkanélküliséget, s egyre kisebb gondot jelent majd.

Az *előregedést* a válaszok alapján a budapestiek látják legnagyobb problémának városukban, s szerintük ez hosszú távon sem fog jelentősen változni. Győrben és

Szarvason ugyanakkor csak közepesen súlyos problémának tekintik. Különbség a két város fiataljainak véleményében, hogy míg Szarvason a probléma jelentősége nem fog változni, addig Győrben egyre inkább emelkedik majd. Az idős népesség aránya az elmúlt évtizedek alatt jelentősen megnőtt a három városban (1. táblázat). Legrosszabb a helyzet Szarvason, ahol az öregek aránya már lényegesen meghaladja az országos átlagot. (A város társadalma sokáig labilis típusú volt, vagyis a település növekvő népességszám mellett is kedvezőtlen korösszetétellel rendelkezett.) A kilencvenes években a társadalmi típus hanyatlóvá vált, azaz a népesség számának csökkenése mellett a korstruktúra is erősen előregedő volt (Valér 1993). A város intézményeiben egyre több a teljesen elesett, állandó ápolásra szoruló idős ember, ami egyre jelentősebb költségráfordításokkal jár. Az, hogy a szarvasi fiatalok mégis kisebb problémaként jelölik meg az öreg népesség arányának emelkedését, mint a budapestiek, talán a vidéken még jobban meglévő hagyománytiszteletre és az idősebbekkel szemben tanúsított nagyobb fokú toleranciára vezethető vissza (Czibulka 1996).

I. TÁBLÁZAT

A 60 év felettiek aránya Budapesten, Győrben és Szarvason (1949-1995) (%)
(The share of population over 60 years in Budapest, Győr and Szarvas)

	1949	1960	1970	1980	1990	1995
Budapest	11,4	15,1	18,7	20,2	21,6	21,7
Győr	10,6	12,4	14,4	13,5	15,9	17,1
Szarvas	15,6	17,7	21,3	20,7	21,8	25,7

Forrás: saját adatgyűjtés

A *túlszűfoltosság* a tipikus nagyvárosi problémák közé tartozik. Egy kritikus pont elérése után olyan túlnépesedés jöhet létre a városban, ahol az ember tégigény-szüksége már nem elégtődik ki. E folyamat következményeit, vagyis az agresszív megnyilvánulások számának emelkedését, az egyének közötti szociális interakciók csökkenését, az elmagányosodást a tömegben, az állandó stressz-szituációkat összefoglaló néven crowding-effektusként is említi a szakirodalom (Kalin 1972, Atteslander 1975). Budapesten rendszeresen találkozhatunk ezzel az effektussal. Nem véletlen tehát, hogy a túlszűfoltóságot itt értékeli legnagyobb problémaként a fiatalok, sőt ennek emelkedésére számítanak a jövőben. Győrben a tanulók megítélése szerint ugyancsak nőni fog a zsűfoltosság, s a távoli jövőben majdnem el fogja érni a budapesti szintet, míg Szarvason sem jelenleg, sem a jövőben nem jelent majd problémát. Ismerve azonban a megindult és folyamatban levő szuburbanizációt és dezurbanizációt, nem valószínűsíthető, hogy a fiatalok által prognosztizált változások be fognak következni.

Minél nagyobbak a városok, annál nagyobb szerepet játszanak a globális környezet alakításában. A város terjeszkedése során az ember mezőgazdasági területeket betonoz le, természetes élőhelyeket korlátoz vagy semmisít meg. Egyre jobban koncentrálnak a környezeti ártalmak, s egyre nő az emberre leselkedő veszélyek száma (Fodor 1992). A tanulók megítélése szerint elsősorban Budapesten, illetve Győrben súlyos probléma a környezetszennyezés és 10-15 év múlva várható annak tetőződése. A távoli jövőt tekintve optimisták a fiatalok, ha optimizmusnak nevezhető, hogy szerintük nem lesz nagyobb probléma a környezetszennyezés a jelenleginél. Ezt az optimizmust lehetne talán

kihasználni a fiatalok aktivizálásánál. Szarvason közepes problémaként tekintenek a környezetszennyezésre, mely a távoli jövőben egyre súlyosbodó gondot jelent majd.

A *levegőszennyezés* - a motorizáció előrehaladtával - korunk városainak egyik legsúlyosabb problémájává lépett elő. Így látják ezt a budapesti és győri fiatalok is, akik szerint a levegő minősége a jövőben sem fog számottevően javulni, bár remélhetőleg romlani sem. Szarvason közepes problémának érzik a levegőszennyezést, hosszú távon annak romlásával számolnak, ami többek között a városon keresztülhaladó főútvonal számlájára írható. A tanulók részéről már ilyen kisvárosban is felvetődik a forgalom elterelésének gondolata, s ezzel a település belvárosának tehermentesítése. A hasonló probléma Győrben - a nemrég átadott elkerülő szakasszal - már részben megoldódott. Kétségtelenül Budapesten a legrosszabb a helyzet. A fővárosban forgalomban levő autók felelősek elsősorban a rossz levegőminőségért: a levegőt szennyező nitrogén-oxidok több mint 40%-a, a szénhidrogéneknek és a szén-monoxidnak pedig több, mint 70%-a a közlekedésből származik, melyek felhígulását ráadásul a belváros erős beépítettsége, a szűk utcák és a magas házak hátrányosan befolyásolják. Megemlítendő még az ólom, továbbá a szálló por, melynek mértéke szinte állandóan meghaladja az egészségügyi határértéket.

A városok növekedésével és a gazdasági-technikai fejlődés előrehaladtával az elmúlt két évszázadban az ember annyira átalakította környezetét, hogy már külön városi ökoszisztémáról kell beszélnünk (Hofmeister 1994; Sukopp-Wittig 1993). Ennek a messzemenően mesterséges ökoszisztémának meghatározó elemei a városi *zöldterületek, parkok és ligetek*, amelyek a városökológiai vizsgálatoknak, a várostervezésnek és a városrendezésnek is fontos célterületei (Perényi 1976, Nagy 1995, Lichtenberger-Cséfalvay-Paal 1995). A zöldterületek egyik legfontosabb feladata az urbanizációs ártalmak csökkentése, mérséklése. Meg kell említeni ezen területek rekreációs jelentőségét is, ugyanis alapvetően befolyásolják az ember közérzetét, így alkotó és munkakedvét is. Budapest helyzetét kiemelve megállapítható, hogy a zöldterületek aránya az elmúlt évtizedben növekedett - 1985-ben 59 km² (11%), míg 1994-ben 74 km² (14%) volt. Ugyanakkor például az egy lakosra jutó gondozott parkterület nagysága egyes kerületekben lesújtó helyzetet mutat: a felmérés kerületében is elmarad ez az érték (9 m²/fő) a fővárosi átlagtól (13 m²/fő). A fiatalok a zöldterületek problematikájáról hasonlóan nyilatkoznak, mint a levegőszennyezéséről, annyi különbséggel, hogy ezt valamivel kisebb problémának látják. A tendencia is rendkívül hasonló, Győrben és Budapesten nem számítanak a probléma súlyosságának csökkenésével. A győriek szerint városukban a helyzet a jövőben romlani fog, s bár jelenleg az egy főre jutó zöld- és parkterület a két városban nem tér el lényegesen egymástól, 10-15 év múlva a zöldterületek hiánya és minősége okozta nehézségek meg fogják haladni a fővárosi szintet. Szarvason a probléma nem jelentős, bár a levegőszennyezéshez hasonlóan, annak emelkedésével számolnak. A jelenlegi kedvező helyzethez az is hozzájárul, hogy a város zöldterületeinek állapota jó és nagy gondot fordítanak intenzív kezelésükre.

Az *egészségtelen életmódot* és azon belül is a *dohányzást* és az *alkoholizálást* értékelték a fiatalok a legsúlyosabb problémának az összes felvetett folyamat közül. Egyre súlyosbodó problémák ezek, s egyre szélesebb körben érintik a mai fiatalokat. Az egészség és a sport leértékelődött a tanulók szemében, szerepüket átvette a diszkó, és a mértéket gyakran nem ismerő szórakozás... A fiatalok szerint a fent említett folyamatok egyre kisebb problémát fognak jelenteni a jövőben. (remélhetőleg nem azért, mert a társadalomban általánosan elfogadottá válnak...) Mindez nem mondható el a

drogfogyasztásról. A fiatalok ezt jelenleg nem értékelik annyira súlyos problémának, mint a dohányzást vagy az alkoholfogyasztást, de a jövőben jelentős emelkedésével számolnak. Az a tény, hogy a drogproblémákat mindhárom városban már jelenleg is közepesnek ítélik meg arra utal, hogy a drogfogyasztás a középiskolások körében már régen nem nagyvárosi probléma, eljutott a vidéki kisvárosokba is.

A kérdőív második egységét összefoglalva - figyelembe véve az itt nem elemzett eredményeket és azt is, hogy válaszaik alapján a lányok általában pesszimistábbak (vagy realisabbak, kritikusabbak és jobban aggódnak a jövőért?), mint a fiúk - megállapíthatjuk, hogy a fiatalok inkább optimisták a jövő városát és a benne folyó életet tekintve.

Kérdések a fiatalokhoz

Az első kérdés arra vonatkozott, hogy összességében *elégedett-e* a diák városával. A kérdés roppant egyszerűnek tűnik, jelentősége azonban túlmutat rövidségén és tömörségén. Itt szeretnék ismételtén utalni arra a korábbi megállapításra, hogy a fiatalok környezetüket elsősorban emocionális alapon élik meg, és értékelik. Nem szabad elfelejteni, hogy ezek a fiatalok röviddel életük egy fontos fordulópontja, az érettségi előtt állnak. A várossal való általános elégedettség, egyértelműen befolyásolhatja a diák jövőre vonatkozó elképzeléseit, a továbbtanulási, lakóhely-választási és letelepedési preferenciáit. A várossal való elégedettség terén jelentős különbségek mutatkoznak az egyes vizsgált települések között. A győri fiatalok döntő többsége (89%) elégedett a várossal. Ugyanez mondható el Szarvasról is, ahol azonban az érték már nem éri el ezt a magas arányt (83%). Budapest esetében már jelentősen megoszlik a diákok véleménye, a megkérdezetteknek mindössze 70%-a mondott igent a kérdésre. Mindez talán azzal hozható összefüggésbe, hogy habár a város előnyei koncentráltabban vannak jelen a fővárosban, azonban ugyanez elmondható a hátrányokról is. A fiatalokban már egyértelműen tudatosult, hogy a nagyvárosi életnek árnyoldalai is vannak.

A második kérdés szorosan kapcsolódik az előzőhöz, ugyanis arra kérdez rá, hogy a fiatal - elégedettsége mellett vagy ellenére -, *jelenlegi városában tervezi-e leélni életét.* Az eredmények egyértelműen azt mutatják, hogy a településsel való elégedettség befolyásolhatja a fiatalokat, de önmagában kevés ahhoz, hogy helyben is tartsa őket. A szarvasi megkérdezettek 65%-a, a győrieknek 60%-a, a budapestieknek pedig csak az 54%-a nyilatkozott úgy, hogy nem jelenlegi városában tervezi leélni életét. Ijesztően magas számok ezek, mikor az önkormányzatok és a városok jövőjéért aggódó lokálpatrióták rendszeresen azt hangsúlyozzák, mennyire fontos lenne a fiatalság, a fiatal értelmiségiek megőrzése, megtartása. Az elkövetkezendő években a megkérdezettek véleménye természetesen módosulhat, illetve módosulni is fog - például az egyik diák "az állástól függően" megjegyzéssel egészítette ki válaszát -, de amennyiben a fenti tendenciák valósulnának meg, különösen Szarvas esetében számolhatunk hátrányos folyamatok megindulásával.

A negyedik kérdés eredményei ugyanis azt tükrözik, hogy a *máshol letelepedni kívánók* körében nem a kisvárosok szerepelnek, mint céltelepülések. Bár a budapestiek számára vonzóan tűnik a kisváros, mint olyan, de - ismerte az Alföld hátrányosabb helyzetét - nem valószínűsíthető, hogy a későbbi elköltözés esetén alföldi kisvárosra esne a választásuk. Konkrétabban megvizsgálva azok válaszát, akik nem az adott városban képzelik el jövőjüket kiderül, hogy a szarvasiak elsősorban a középvárosokat (61%), a

győriek a nagyvárosokat, metropoliszokat (53%), a budapesti fiatalok pedig ugyancsak a középvárosokat, illetve második helyen a kisvárosokat preferálnák új lakóhely választása esetén. Hogy a fiatal korosztályt mennyire vonzza a nagyvárosi élet "varázsa", mutatja a győri példa, illetve Szarvason is a második legtöbb szavazatot kapta a nagyváros-metropolisz kategória. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy több budapesti tanuló nem utasítja el kategorikusan a nagyvárost. Többen szeretnének egy másik nagyvárost vagy világvárost jövőbeli lakóhelyként kipróbálni. Egy fiktív migrációs folyamatot vázolhatunk fel a fiatalok köré az egyes településtípusok között.

A lakóhely típusát tekintve a fiatalok egyértelműen a kertváros mellett teszik le a voksot. Budapest és Szarvas esetében a válaszolók több, mint 90%-a kertvárosi jellegű városrészben szeretne élni, mely az emberek többsége számára a csendet, nyugalmat, harmóniát és egészséges életet testesíti meg, a város adta lehetőségek keretein belül. Ugyanakkor kevesen gondolnak arra, hogy a kertváros kisebb koncentráltságával és kompaktságával számtalan gazdaságossági problémát vethet fel. Győr esetében a válaszadók harmada belvárosi lakást szeretne. A kevésbé forgalmas belvárosi részek előnyöket is hordoznak magukban (rövid elérési idő, magasabb ellátottsági szint), továbbá a győri city sem beépítettségében, sem frekvenciájában nem hasonlítható össze a budapestivel.

Az ötödik és hatodik kérdés a *városok jelenlegi és jövőbeli népességére* vonatkozott. Nem titkolt célunk az volt, hogy képet kapjunk a fiatalok tájékozottságáról, illetve arról, hogy mennyire "érik" a város nagyságát. A budapestiek a kérdést többféleképpen értelmezték, egyesek Budapestre, mások a kerületre írtak adatot, így kézzel fogható eredmény híján kénytelenek vagyunk Győrre és Szarvasra hivatkozni. Győr esetében a fiatalok átlagosan 153000 főben határozták meg a megyeszékhely népességét, ami kicsit túllicitálta a 127000 fős valós értéket. Lefelé nem tévedtek nagyot a tanulók, 100000 fő alatti érték nem szerepelt, viszont akadt diák, aki 400000-es nagyvárost varázsolt Győrből. A jövőre vonatkozó becslések szélesebb skálán mozogtak. Százezettől félmillióig terjedtek az értékek, átlagosan 191000 főben határozták meg a város lakosságának számát három évtized múlva.

A szarvasi fiatalok lényegesen nagyobb tájékozottságról adtak tanúbizonyságot a népességet illetően. Az átlagos 20800 fős lakosság egészen jól közelíti a város tényleges állandó népességét, a győrihez hasonló szélsőségek nem fordultak elő. 30 év múlva a fiatalok véleménye szerint 25500 fős város lesz, bár volt, aki 50000-re taksálta a jövőbeli lakosságát. A növekedési ráták ismerve hazánk népesedési mutatóit, enyhén fogalmazva is túlzottan optimistának mondhatók.

A kérdőív egyik legizgalmasabb részéhez érkeztünk az utolsó néhány kérdéssel, ugyanis itt a diákok írásos formában fejthették ki véleményüket, konkrét javaslatokkal, ötletekkel is előállhattak. A kilencedik kérdés a *városi élet előnyeire és hátrányaira* kérdez rá a fiatalok körében. A számtalan vélemény közül szeretnék kiemelni néhány tipikusan előfordulót, illetve az egyes városoknál kiemelve a csak ott elhangzottakat. Mindhárom város fiataljai kiemelték a város előnyei között a *jobb ellátottságot*, illetve azt, hogy *minden helyben elérhető*. Ez utóbbit elsősorban a vásárlási lehetőségekre vonatkoztatták, egyedül Szarvason emelték ki a fiatalok, hogy *közel van minden fontos intézmény*. Ugyanez mondható el a *jobb szórakozási, kulturális és munkalehetőségek* kiemeléséről. Elmondható, hogy a városi tanulók általában a *nyüzgéssel, modernséggel* azonosítják a városi életet (ld. a polaritásprofil: élelenség.).

Mind Budapesten, mind Győrben a közlekedést, illetve annak *szervezettségét*, valamint az *információáramlást* a város előnyei között tüntették fel. Utóbbi jelentőségének felismerése már a fiatalok szintjén jelentkezik, és kifejezésre jut. Nemcsak egy város gazdaságának és boldogulásának, hanem a benne élő egyének mindennapi életének és tevékenységének a motorja és mozgatója az információ. (Egyes kutatók az információra és annak áramlására, mint a jelenkori emberi természetes szelekció egyik legfontosabb tényezőjére tekintenek.)

A diákok csak Budapesten emelték ki a *szolgáltatások magasabb színvonalát*, illetve a *városias szellemet*. Ezzel szemben Győrben a város *érdekes* mivoltát és a *karrierlehetőséget* jelölték meg többen pozitívumként. Egy győri fiatal a város előnyei között említette, hogy *arctalannak lehet maradni*.

Szarvas esetében a kisváros tipikus előnyei jutottak kifejezésre a nagyvárossal szemben. Az itteni fiatalok egyfajta egészséges lokálpatriotizmussal szemlélték ezt a kérdést, s mintha sokkal jobban tudatosulna bennük a helyi értékek jelentősége, mely egyértelműen a város előnyére válik. Egyedül Szarvason emelték ki a fiatalok a *vízpart* jelentőségét, mint előnyt. (Korábbi vizsgálatok eredményei is kimutatták, hogy a győriek köztudatában már csak nagyon szerényen élnek az olyan szlogenek, mint a "nyugat kapuja" vagy a "vizek városa", Szakál 1993) Ugyanez mondható el a *sok értékes műemlékre* is, holott kétségtelen, hogy Győr és Budapest ilyen téren jóval gazdagabb, mint Szarvas. A város előnyei között említették még a szarvasiak a *szép környezetet*, a *kisebb szennyezettséget* és a *tiszta levegőt* is.

A város hátrányai között általában mindenki a *tömeg*, a *túlzsúfoltság*, a *környezetszennyezés* (*zaj, szmog* stb.), az egészségtelen és túlhajszolt életmód fogalmazódik meg. A szarvasi fiatalok felrötták a városoknak, hogy *kicsi a rendelkezésre álló élettér*, *nagyobb a zűllés*, illetve *rosszabb az emberek viszonya*. A szarvasi diákok nagyobb része - fiúk és lányok egyaránt - negatívan viszonyulnak a 620 fős (3,3%) cigány kisebbség tagjaihoz. Csak utalásképpen szeretném megemlíteni, hogy Szarvas polaritásprofiljában mennyire pozitívnak ítélték a város idegenszeretettét... A szarvasiak, de a győriek szerint is fejlesztésre szorulna a városban a felsőoktatás, probléma az egyetem hiánya. A negatívumok között sorolható fel a győriek szerint, hogy a városban általában kevesebb a zöldterület, gyakoriak az *undorító kockaházak*. A város *izgága, szűk, idegesítő, időnként személytelen, arctalan, sűrű és sivár, ahol eltunyl az ember*. Egy fiatal szerint a város nem más, mint *öntörvényű, önző emberek halmaza*... A budapesti fiatalok válaszaiban a nagyváros és a crowding-effektus tipikus tünetei tükröződnek vissza: gyakori a *színvonaltalanság*, sok a szociálisan és egzisztenciálisan lesüllyedt ember, rossz a közbiztonság (lásd a polaritásprofil), továbbá a városban tapasztalható *feszültség* mellett az emberek elidegenednek egymástól.

S hogy min kellene illetve lehetne azonnal változtatni az egyes városokban? A válaszok jelentős része a környezetvédelem témaköréhez kapcsolódik: mindhárom város fiataljai szerint a nagy forgalmat el kellene terelni a városból, illetve *ki kellene tiltani az autókat* a centrumból és *több kerékpárutat kellene építeni*. Több *zöldterületre*, parkosításra lenne szükség és sokkal nagyobb figyelmet kellene fordítani a tisztaságra. A válaszok másik nagy csoportja az infrastrukturális fejlesztésekre vonatkozik: *régi épületek és házak felújítása, elavult és ronda épületek lebontása, lakások építése, utak minőségének javítása*. A fiatalok több *kulturális, szórakozási és sportolási lehetőséget* igényelnének, a győriek és budapestiek szerint pedig, emelni kellene a rászorulóknak szociális juttatásait és intézeti ellátását.

Végül néhány konkrét javaslat a diákoktól, az egyes városokra vonatkozóan:

Szarvason *a sportra több pénzt kellene áldozni, és jobban odafigyelni az ifjúságra*. A szarvasi fiatalok szerint jobban ki kell használni a meglévő adottságokat, fejleszteni kellene például az idegenforgalmat. *Az ivóvíz minőségén is javítani kellene*, ami az önkormányzat véleménye szerint még éppen elfogadható. E téren már történtek lépések, jelenleg is folyik a távvezeték építése, illetve a regionális rendszerhez történő csatlakozás. (E néhány gondolat alapvetően összecseng az Alföldre megfogalmazott rövid és hosszú távú célokkal, feladatokkal.) (Erdősi 1993) Győrben a korábban említetteken kívül szükséges lenne *a műemlékházak további felújítása* és általában *a diákélet élénkítése*. Budapesten is *ki kellene tatarozni a várost*, továbbá *barátságosabbá tenni a lakótelepeket, parkolókat építeni és fejleszteni a hajléktalan szállásokat*.

Amennyire gazdag volt a javaslatok tárháza, annyira szegényesnek mondható a fiatalok elképzelése a személyes tettekre és vállalkozásokra vonatkozóan. Sajnálattal tapasztaltuk, hogy erre a kérdésre adott válaszokat többnyire a szükségesség, pesszimizmus és lemondás jellemezte. Az egyik leggyakoribb válasz az volt, hogy ő maga semmit sem tud tenni városáért. (*Semmit; semmi különöset; fogalmam sincs; most még semmit, de később talán; egy 18 éves diák ehhez kevés; személyesen semmit, egy ember ehhez kevés; egy személy akarata nem elég; semmit, kicsi és kevés vagyok hozzá.*) E szavak írója mindig azt hangsúlyozza, hogy a fejekben kell végre rendet. A fenti körülmények ellenére már ma is akadnak a fiatalok között tenni akaró, ötletgazdag diákok. Igaz többen csak a szemégyűjtést írták, de azok, akik autót helyett kerékpárral vagy tömegközlekedési eszközzel járnak, lehetőség szerint fákat ültetnének, parkosítanának, parkokat ápolnának, város tisztító és környezetvédelmi akciókat szerveznének, papírt gyűjtenének vagy éppen kulturális tevékenységet fejtenének ki.

Összegzés

Talán e rövid tanulmányban bemutatott eredmények is megvilágíthatják számunkra, hogy a fiatalok és a városokról, illetve azok jelenéről és jövőjéről megfogalmazott vélemények mennyire különbözőek, és mégis mennyire hasonlóak. Különbözőek, hiszen sem az országban, sem az egész világon nincs két teljesen egyforma város, melynek felépítése és lakóik gondolkodásmódja, véleménye is megegyezne. Ugyanakkor hasonlóak is, hiszen egyazon korosztály képviselőiről van szó, akik már csak életkori sajátosságaikból következően is általában hasonlóan gondolkodnak, hasonlóan érzékelik és élnek meg a körülöttük levő világot, ugyanakkor értékrendjük sem tér el jelentősen. A fentieket az eredmények is alátámasztani látszottak: lokális szinten értelmezve a válaszokat inkább különbségek rajzolódtak ki, míg globális szinten vizsgálva a városokról alkotott véleményeket, egyértelműen hasonlóságokat állapíthattunk meg.

A felmérés eredményeit ismerve számos új kérdés fogalmazódott meg bennünk, melyek további kutatások kiindulópontjai lehetnek. Vajon mekkora befolyással bír a lakóhely jelenlegi elhelyezkedése a fiatalok jövőbeli városrészválasztásában? Hogyan vélekednek a fiatalok más városokról? Hogyan és milyen formában terjeszthető ki a vizsgálat más korcsoportokra és társadalmi rétegekre, illetve milyen eredmények várhatók ebben az esetben? Ezek a kérdések is jelzik, hogy a téma még számos lehetőséget rejt magában és kutatása még korántsem zárult le.

Hogy milyen lesz a jövő városa - bár számtalan elképzelés látott már napvilágot tudósok és laikusok tollából - ma még senki sem tudja. A ma városait ezzel szemben már elég jól ismerjük, hiszen benne élünk, együtt élünk velük. Az ember és a város évezredek óta elválaszthatatlanok egymástól, s a jövőben is összefonódik majd történetük. Érdemes hát törekednünk arra, hogy városainkat szebbé, jobbá és lakhatóbbá tegyük, mert ahogy azt John Ruskin angol esztéta is megfogalmazta, nemcsak a jelenben, hanem a jövőben is: "Kedves városok kellenek...".

Irodalom

- Atteslander. P. (1975) Dichte und Mischung der Bevölkerung. Raumrelevante Aspekte des Sozialverhaltens. Berlin, New York
- Bereczki A. (1989) Békés megye gazdaságilag elmaradott térségei. *Alföldi tanulmányok*, XIII. 169-181.o.
- Budapest Statisztikai Zsebkönyve (1995)
- Czibulka Z. (1996) Az időskorúak életmódja, életkörülményei a statisztikai adatok tükrében. *Demográfia*, 1. 20-32. o.
- Cséfalvy Z. (1990) *Térképek a fejünkben*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Cséfalvy Z. (1994) *A modern társadalomföldrajz kézikönyve*. IKVA Könyvkiadó, Budapest
- Dövényi Z. (1993) A munkanélküliség regionális kérdései Magyarországon. *Társadalmi és területi egyenlőségek Magyarországon* (szerk.: Enyedi Gy.) Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest. 143-174. o.
- Dövényi Z. (1993) Munkanélküliség az Alföldön. *Alföldi Társadalom*, IV.
- Dövényi Z. (1987) *Az alföldi kisvárosok néhány problémája*. MTA FKI, gépelvény, Budapest
- Erdősi F. (1993) Az Alföld infrastruktúrájának jellemzői és főbb fejlesztési feladatai. *Tér és Társadalom*, 3-4. 13-34. o.
- Fodor I. (1992) Mennyit ér az ember egészsége? *Környezet és fejlődés* 4-5. 84-87. o.
- Hofmeister B. (1994) *Stadtgeographie*. Westermann Schulbuchverlag GmbH, Braunschweig
- Kálin K. (1972) *Populationsdichte und soziales Verhalten*. Bern, Frankfurt a. M.
- Lichtenberger, E.-Cséfalvy Z.-Paal (1995) *Várospusztulás és felújítás Budapesten*. Magyar Trendkutató Központ, Az átmenet trendjei 2.
- Mendöl T. (1981) *Szarvas földrajza*. (Az 1928-as tanulmány új kiadása), Békéscsaba
- Nagy K. (1995) Közparkok és közterek használatának mai jellemzői. *ÓKO*, 4. 39-49. o.
- Perényi I. (1976) *Város, ember környezet*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest
- Sukopp, H.-Wittig, R. (1993) *Stadtökologie*. Rudolf Fischer Verlag
- Szakál Gy. (1993) Ember és környezet viszonya a győri polgárok tudatában. *Műhely* 1. sz. 43-49. o.
- Szakál Gy. (1995) Az image mint a városmarketing eszköze. *Tér és Társadalom*, 1-2. 25-31. o.
- Tóth J. (1989) Településrendszerünk fejlődésének új szakasza és az Alföld. *Alföldi tanulmányok*, XIII. 105-116. o.
- Valér É. (1993) Az Alföld településállománya, változásai és fejlődési tendenciái. *Alföldi tanulmányok*, XV. 199-215. o.

Abstract

We can clearly see from the results of the study how different and still similar are the opinions of the young about towns and cities, their present and future. They are different, since neither in Hungary nor in the whole world can we find two towns that are absolutely identical in structure, the thinking and opinions of their population. At the same time they are similar, as it is about the representatives of the same generation who, deriving from their age, have a similar way of thinking, perceive and experience the world surrounding them in a similar way and their value system does not vary much, either. Evaluating the responses at local level, differences were more striking, whereas looking at the opinions about towns and cities at the global level, similarities could clearly be observed.